

во Англија, за да ги среди приликите околу кралската власт. Наскоро, одкако ги предаде управните дела времено на Кентерберискиот архиепископ, Ричард I почна борба на територијата на Франција против Филип II, кој му ги загрозуваше француските поседи.

Војната што траеше долго ги исцрпи Ричардовите кралски богатства и заради тоа требаше да се пронајдат нови финансиски средства. Во тоа време Ричард I разбра дека во замокот Сали, кај Лимож, е пронајдено некакво подземно богатство и затоа реши да го опсади замокот до предавање. Тука, меѓутоа, му беше крајот. Во опсадните борби стрелецот Бертран д' Гурдон го рани со стрела Ричарда од што Ричард умре 1199 година.

Така изненадно престанаа Ричардовите борби за остварување и неговите постојани стремежи, а сите цели наеднаш станаа безвредни. Но исчезна исто така и целиот жив свет на неговите настојувања; исчезнаа и луѓето што пречеа на остварувањето на неговите амбиции. Со чудна игра на судбината во само две децении умреа актерите на големите настани. Ричардовиот брат Хенрих, учесник во заверата, умре 1178 година, а неговиот татко 1188 година. Фридрих Барбароса умре 1191 година, две години подоцна и Саладин а Хенрих VI, германскиот император умре 1197 година. Последен од нив се симна од светската сцена на настаните Ричард Лавско Срце.

Сега во ненарушената тишина на Абе д'Фонтвро, каде што се покопани и други Плантаженети, лежат останките на Ричард Лавско Срце, со векови во покој, до неговиот татко. Лежечката скулптура на Ричард Лавско Срце на саркофагот чудно сега делува и со мирнотата потсетува на обичен човек и на обичен крал на секој човек. Ваквиот крај веќе не возбуждува и тука не е потребна никаква имажинација.

Но возбуждува сеќавањето на една убава легенда што во фантазијата го слика необичниот живот на еден необичен и исклучителен човек, еден „издвоен во десет илјади други“.

Д. Пејрушевска

МИКЕНСКОТО ПИСМО И ГРЧКАТА МИТОЛОГИЈА

Одамна е познато дека некои имиња од грчката митологија почиваат на историска основа. Уште првите ископувања на Шлиман и Еванс покажаа дека многу од она што некогаш се сметало за сказна и поетска фантазија има врска со стварноста. Минос, Атреј, Нестор, Агамемнон, Етеокле итн. не се веќе само митски имиња. Понатамошните археолошки ископувања во Микена, Теба, Кнос, Пил итн. потврдија многу податоци коишто порано беа познати само од митови.

Може да се рече дека по дешифрирањето на линеарното В писмо и микенската епоха претставува дел од грчката историја. Микенските плочки разоткрија многу поединости од микенското општество и неговиот начин на живеење. Меѓутоа, многу работи останала неразјаснети. Ние дури не ги знаеме ни имињата на господарите на Кнос, Пил и Микена,

бидејќи *wanaka* (῜άναξ) од плочките што се најдени во спомнатите места не е именуван. Инаку, од натписите познати се имиња на многу луѓе од различно социјално потекло и од различни функции, помеѓу другите и имиња на неколку високи државни службеници. На една плочка од Пил (Та 711) се спомнува една таква личност (*85-ke-wa da-mo-ko-ro), за која се вели дека е непосредно од господарот (*wa-na-ka*) поставена на тоа место. Во својата белешка „*Aukewa damokoro*“, објавена во „Жива антика“ XV 1 (1965), стр. 12, М. Д. Петрушевски укажа на можноста дека во зборот *85-ke-wa се крие името Аугија, кралот на елидските Елејци. Но таму таа мисла не беше доволно образложена и тоа е причината што сега јас подетално се задржувам на неа.

Пред сè треба да изјавам дека и јас наполно го прифаќам како успешно решението на силабограмата *85=*ai*, што го предложија М. Д. Петрушевски и П. Х. Илиевски и објавија во „Жива антика“ VIII (1958), стр. 265—278, бидејќи тоа е во непосредна врска со моето натамошно изложување. На повеќе од 20 примери, зборови што се јавуваат на микенските плочки, тие убедливо покажаа дека со заменувањето на знакот *85 со *ai* се добиваат грчки зборови и имиња. Покрај другите познати зборови, како што се αὐλός, αὐλίον, αὐστήρ αὐτός, се наоѓа зборот *ai-ke-wa*, идентифициран како лично име *Augewas* = Ἀυγείας. Ова убедливо решение на знакот *85 = *ai* почнаа да го примаат и други микенолози¹⁾, а мислам дека неговата точност уште повеќе е поткрепена со студијата на М. Д. Петрушевски „Микенолошки прилози“, излезена во Год. Зборник на Ф. Ф. во Скопје, кн. XVI (1964), стр. 152—160.

Зборот *ai-ke-wa* го среќаваме трипати на плочките од Пил. Дека е тоа лично име, се потврдува со тоа што го наоѓаме и на плочката An 192,4 којашто содржи исклучиво список на имиња на мажи. На друга пилска плочка (Jo 438,23) го среќаваме ова име меѓу други покрај кои се наоѓаат и функции, како *ko-re-te*, *po-ro-ko-re-te* и *qa-si-re-u*. Списокот се однесува на некакви дажби во злато. Макар што покрај името *Ai-ke-wa* не е одбележена функцијата, ние сме склонили да претположиме дека и тој е по ранг — ако можеме така да речеме — еднаков или близок на оние личности, со коишто е ставен во списокот. На тоа донекаде би укажувала и третата и најинтересната за нас плочка од Пил (Та 711), на којашто покрај името *Ai-ke-wa* стои и неговата титла *da-mo-ko-ro*. Плочката почнува со фразата: *o-wi-de pu₂-ke-qi-ri o-te wa-na-ka te-ke ai-ke-wa da-mo-ko-ro* (= ὁ ῜ίδε Φ. ὅτε ῜άναξ θῆκεν Ἀυγείαν δαμοκόρον) „што видел Φ. кога кралот го поставил Аугеа за δαμοκόρος“, а потоа следува список и опис на 3 скапоцени вази. Уште Вентрис и Чадвик²⁾, толкувајќи ја содржината на оваа плочка, изразија мислење дека се работи за некаква инспекција при смена на некаков одговорен службеник. Сосема поинаку ја разбира и содржината на оваа плочка и смислата на зборот *da-mo-ko-ro* Лурје³⁾, но одбележува дека нејзината уводна фраза пока-

¹⁾ A. Scherer во Gnomon 35, 1963, стр. 273; H. Mühlestein, ibid. стр. 275.

²⁾ M. Ventris — J. Chadwick, *Documents in Mycen. Greek*, Cambridge 1956, стр. 335.

³⁾ С. Я. Лурье, *Язык и культура микенской Греции*, М.-Л., 1957, стр. 214—215.

жува дека е тоа „протокол обслеования; такой протокол уместен после каких-то событий изменивших имущественные отношения“. За споредба, тој укажува на натписот Eϰ 213,1, на којшто — според него — „говорится об обследовании произведенном по видимому, после разорения полей в результате вражеского нашествия или землетрясения“⁴⁾.

Но, да се вратиме на нашата плочка. Функцијата *da-mo-ko-ro* не беше досега позната во грчкиот јазик. Таа се среќава двапати на плочките од Пил и еднаш или двапати на оние од Кнос. Идентификацијата на *da-mo-ko-ro* со зборот *δημηγός* од класичниот грчки, предложена од М. И. Финли⁵⁾ и усвоена од Л. А. Стела⁶⁾, е погрешна, како што тоа го покажа Л. Палмер⁷⁾. На плочката On 300 зборот *da-mo-ko-ro* се среќава заедно со зборот *ko-re-te* одн. *ko-re-te-ri*. Меѓутоа, тешко е да се прецизира значењето на зборовите *da-mo-ko-ro* и *ko-re-te*, иако денес повеќето микенолози се изјаснуваат за функција. Треба да се одбележи дека спомнатите зборови често се среќаваат заедно, дека се по значење блиски и веројатно во меѓусебна етимолошка врска. Вистина С. Лурје, како и Л. Палмер, е повеќе склон овде да види едно лично име *Damoklos*, иако и самиот нагласува дека речиси во секој ред од натписот On 300 се среќаваат функции, додека на плочката Ta 711 тој се зазема за едно толкување *δαμόχωρος* „лишен од својата дема“, што е секако погрешно, бидејќи таков вид сложенка (со *-χωρος* како втор дел на зборот и со значење „лишен од“) не е позната во грчкиот јазик.

Како што веќе понапред рековме, Вентрис и Чадвик овде гледаат едно повисоко службено лице и помислуваат дека *da-mo-ko-ro* е синоним за *ko-re-te* и *basileus*. Зборот *ko-re-te* тие го толкуваат: „title of official in tributary villages: *korester*?“ Зборот *po-ro-ko-re-te* како *pro-korester* = „vice-k“⁸⁾. М. С. Руиперес⁹⁾ го сфаќа зборот *ko-re-te* како синоним за *χοίρανος* од класичниот грчки, што го критикува и отфрла јапонскиот научник Муракава¹⁰⁾. А. Хойбек¹¹⁾ е готов овде да види една изведенка од *χορέω* = *χορέννυμι* (*da-mo-ko-ro* = „qui δᾶμον alit“) и го поврзува со лаконскиот *σποχόρος* = *θεοχόρος*, којшто е по секоја веројатност изведен од *χορέω* како и сложенките *σποχόρος*, *ζαχόρος*, *νεωχόρος*, т. е. слуга во храмот, задолжен со чистењето на статуата на божеството.

Според толкувањето на М. Д. Петрушевски¹²⁾, зборовите *ko-re-te*, *po-ro-ko-re-te* и *da-mo-ko-ro* произлегуваат од истата основа како и подоцнежните грчки зборови *ζ/δαχόρος*, *νεωχόρος*, *σποχόρος* и деноминативниот

⁴⁾ С. Я. Лурье, I. с.

⁵⁾ М. Finley, *Historia* 6, 1957, стр. 141.

⁶⁾ L. A. Stella, *La civiltà micenea nei documenti contemporanei*, Roma 1965, стр. 61.

⁷⁾ L. Palmer во *Gnomon* 29, 1957, стр. 581.

⁸⁾ Ventris — Chadwick, о. с., стр. 397 s. v. *ko-re-te*.

⁹⁾ М. S. Ruipérez, *Ét. Mycén.*, стр. 105—117.

¹⁰⁾ Цитирано според А. Morpurgo, *Mycen. Graec. Lexicon*, Roma 1963, s. v. *ko-re-te-ri*.

¹¹⁾ А. Heubeck во *Indogermanische Forschungen* 64, 1959, стр. 130 и н.

¹²⁾ М. Д. Петрушевски во *Жива Антика* XV (1965), стр. 12.

глагол *χορέω* „чистам“. *Ko-re-te* и *po-ro-ko-re-te*, како и *da-mo-ko-ro*, според него, означуваат најпрво занимања што се однесуваат на чистење. *Ko-re-te* значи би бил некаков надзорник на чистачите на едно гратче или село а *po-ro-ko-re-te* би бил неговиот заменик. Тој и на пилските плочки секогаш се спомнува на второ место, а и давачките што се поврзани со него секогаш се помали. *Da-mo-ko-ro* пак би бил повисок дворски или државен надзорник, а тоа се гледа пред сè од плочката Та 711, во којашто изрично се вели дека него го поставува лично *wa-na-ka*, господарот на пилската држава. Многу е веројатно дека и пилската како и кноската држава имала само еден *da-mo-ko-ro*.

М. Лежен во своите две последни статии¹³⁾, во кои се обидува да ја прецизира функцијата на *damos* во микенското општество, а исто така и да го растолкува зборот *damokoro* и неговата компетентност, заклучува дека е тој „un personnage important“ и тоа на степен на провинција¹⁴⁾ а не на државата, но „personnage dont ni nos textes, ni l'analyse du mot, ne permettent de préciser les attributions“. Па сепак тој смета за најверојатно дека тука треба да се разбере еден *nomen agentis* како и во зборовите *σπυχοβρος*, *ζαχβρος*, *νεωκβρος*.

Ми се чини дека зборот *damokoro* ќе се јави во нова светлина, ако ја примиме идентификацијата на зборот *au-ke-wa* со личното име *Ἀυγείας* и ако податоците за овој ахајски функционер ги поврземе со она што ни го сочувала традицијата за митскиот „крал“ Аугија. Ако ја оставиме на страна неговата божеска генеалогича, ќе утврдиме дека во Илијадата и кај Теокрит¹⁵⁾ тој се спомнува како крал на Елејците; кај некои митографи и други извори тој е наречен крал на Елејците¹⁶⁾. Неговото место на живеење е Писа во Елида¹⁷⁾. Аугија е прочуен со своето богатство, особено со многубројните стада и пасишта. Еден од подвизите на Херакле, како што е познато, се одигрува на имотот на Аугија. Овој имот секако се наоѓа во близината на некоја река (литерарните извори главно го спомнуваат Алфеј покрај Пенеј и Мениј) и Херакле ја искористил силината на реката за да ги исчисти запуштените пондили. Но, токму овој момент што Херакле со итрина ја извршил сподената работа, а не со сопствената снага, станал причина за да не ја добие ветената награда — дел од имотот на Аугија — и да поведе војна против него. Во првиот поход¹⁸⁾ Херакле доаѓа на чело на тиринтска војска, но бил победен од Молионидите, кои му помагале на Аугија, така што морал да се повлече. Во вториот поход, што го извел заедно со Аргејците, Тебанците и Аркадијците, Херакле го победува и убива Аугија. Ова е една од најпознатите верзии, но, се разбира, тоа не се единствените податоци што ни ги запазила традицијата за Аугија. Сепак тие се можеби најинтересни од историска гледна точка. Природно е дека тука народната тра-

¹³⁾ М. Lejeune во *Revue des Études Anciennes* 67, (1965), стр. 23—24; *Revue des Études Grecques* 78 (1965), стр. 22.

¹⁴⁾ За две провинции во пилската држава, спор. J. Chadwick во *Minos* VII (1963), стр. 125 инн.

¹⁵⁾ *Илијада* XI 701; Theocr. XXV 43.

¹⁶⁾ Apoll. Rhod. I 173; Apollod. II 5, 5, 1; Diod. IV 33; Paus. V 1, 9.

¹⁷⁾ Orph. Arg. 214.

¹⁸⁾ Paus. V 1, 11; Pind., *Ol.* X (XI) 25; Apollod. II 7, 2, 1.

диција со време смешала и други фантастични и чисто митолошки елементи. Таква е приказната за сокровиштето на Аугија и за кражбата на богатството од страна на неговите конструктори Агамед и Трофониј, која е речиси идентична со онаа што ја читаме кај Херодота за сокровиштето на египетскиот крал Рампсинит¹⁹⁾.

Характеристично е дека траги што се однесуваат на Аугија, на неговите богати имоти и на неговата кралска резиденција, нè водат во Трифилија одн. Елида. И самото име Епејци, според Мајстер²⁰⁾, изведено е од името *Ereion* или *Aipion*, град во Трифилија, со што се согласуваат Белох и Бузолт²¹⁾. По сè изгледа дека токму овој дел од Елида влегувал во составот на пилската држава²²⁾. Друг карактеристичен момент во митографските белешки е што Аугија се појавува како современик на настаните и борбите што ги воделе дорските племиња со Ахајците, кога продираше на Пелопонес. Треба да додадеме дека во тие ограбувачки походи господарите на малите ахајски држави веројатно доаѓале во локални меѓусебни судири, како што тоа се гледа од нашите митографи, а и од самата Илијада²³⁾. Можно е дека цитираната плочка од Пил (Та 711) што почнува со формулата „*o-wi-de Pu-ke-qi-ri...*“ и за која С. Лурје смета дека претставува дел од некаков протокол, ги одбележува настаните и состојбата по некаков ненадеен напад од страна на непријателски племиња и дружини.

Хипотезата за идентичноста на Аугија од митот со *Aukewa* од пилските плочки би можела да биде поверојатна не само поради синхронизмот и другите моменти на коишто укажав погоре, што не е случајна коинциденција, како мене ми се чини, туку уште и од фактот што името Аугија е доста ретко. Формите *Augeas*, *Augeias* и *Augias* укажуваат на една постара *Augewas* (со дигама), како што тоа може да се види и од патронимикот *Αὐγιάδαο* (спор. *Πηλιάδεω*) каде што имаме η нам. ε одн. ει, што зборува за една изведенка од основата *Augeu-* одн. *Augew-* а која сега директно се потврдува со микенската форма *Aukewa*.

Не е невозможно дека времето и народната фантазија од еден контролор на добитокот и пасиштата во еден дел на пилската држава, од еден *damokoros*, направиле подоцна локален крал на Епејците од Елида, но кој и во народните сказни тукуречи секогаш е поврзан со стада и пасишта, со чистењето на неговите пондили од страна на Херакле. Треба покрај ова да се потсетиме уште и на две пословици што се однесуваат на тие детали: 1) *εἰς τὴν Αὐγείου κόπρον ἐμπέπτωκας* „си попаднал во губрето на Аугија“, 2) *τὴν Αὐγείου βουστασίαν ἀνακαθίρασθαι* „чистење на пондилата на Аугија“. Тие се мошне карактеристични и ни сугерираат да ја усвоиме етимологијата на зборот *damokoros* како една изведенка од глаголот *koreo* „чистам“²⁴⁾.

¹⁹⁾ Herod., II 121.

²⁰⁾ Meister, *Griech. Dial.* II, стр. 4 ин.

²¹⁾ Beloch, *Griech. Gesch.*, I стр. 149; Busolt, *Griech. Gesch.*, I

²²⁾ С. Я. Лурје, о. с., стр. 197. — L. A. Stella, о. с. стр. 50.

²³⁾ Илијада XI, 670 и н.

²⁴⁾ Што се однесува до поимот δῆμος, спор. ја сгатијата на Фанула Папазоглу „К вопросу о преемственности общесобственной стирки в микенской и иомеровской Греции, во ВДИ № 1 за 1961, стр. 38—40.